

TÜRKİYE EKONOMİK İZLEME RAPORU,
ŞUBAT 2022:
AKINTIYA KARŞI KÜREK ÇEKMEK

YÖNETİCİ ÖZETİ

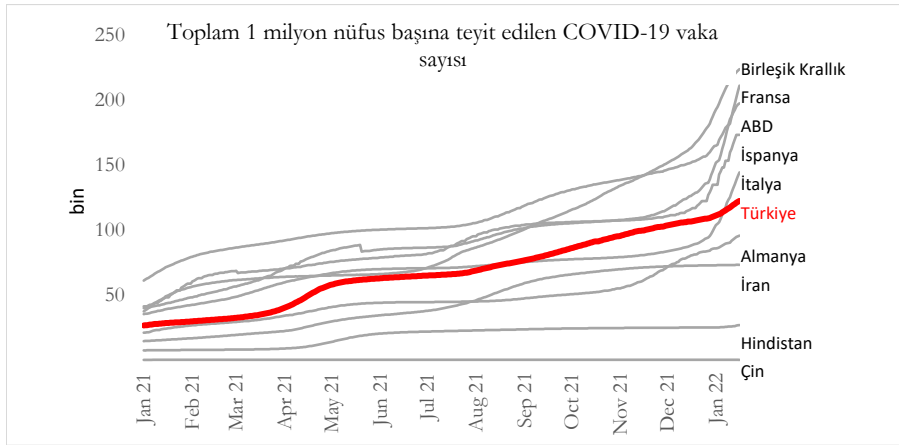
I. GENEL BAKIŞ

Türkiye 2021 yılında COVID-19 pandemisinin etkisini sürdürdüğü bir ortamda hızlı bir ekonomik toparlanma kaydetmiştir, ancak aynı zamanda makro finansal oynaklıklar da artmış ve hanehalklarını önemli derecede etkilemiştir. Toparlanma sürecinde, 2021 yılının ilk üç çeyreğinde, dış ve iç talebin de desteği ile ekonomi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,7 büyümüş; dış ve iç mali dengeler iyileşmiş ve işsizlik oranı düşmüştür. Bununla birlikte, 2021 yılının 4'üncü çeyreğinde Türk Lirası rekor seviyelerde değer kaybetmiş ve Aralık başı itibariyle değeri yarıdan fazla düşmüştür. Sonrasında tekrar değer kazansa da oynaklık devam etmiştir. 2022 yılının Ocak ayında TÜFE enflasyonu 2002 yılından bu yana kaydedilen en yüksek artış oranına (yüzde 48,7) ulaşmıştır ve şirketler kesimi ve finansal sektör bundan olumsuz etkilenmiştir. Bu oynaklık, istihdamdaki toparlanmadan eşit bir şekilde yararlanamayan yoksul ve kırılgan grupların üzerindeki baskıları daha da arttırmıştır. Yoksulluğun fiyatlardaki genel artış hızından iki kat daha yüksek hızda artması beklenmektedir.

Türkiye aşılama oranında oldukça çarpıcı bir hızlanma kaydetmiştir, ancak COVID-19 pandemisi halen devam etmektedir. Ekonominin yeniden açılması ve kısıtlamaların gevşetilmesinin ardından, Türkiye Temmuz 2021 başlarında Delta varyantının ortaya çıkması ile birlikte salgında dördüncü dalgayı yaşamaya başlamıştır ve 2021 yılının Aralık ayında başlayan Omicron dalgası günlük vaka sayılarını rekor seviyelere yükseltmiştir. 2021 yılının ikinci yarısında, birçok Avrupa ülkesinde ve ABD'de olduğu gibi COVID-19 vakaları artmaya başlamıştır (Şekil 1). Vakalarda son zamanlarda yaşanan artış, ölüm oranlarının düşük olması sayesinde sıkı önlemlerin yeniden uygulamaya konulmasına yol açmamıştır. Aşılamanın hızlı bir şekilde devam etmesi Türkiye'nin iki doz olarak aşılama oranının (18 yaş üstü nüfus) Ocak 2022 itibariyle yüzde 84'ün üzerine çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu oran toplam nüfus içinde yüzde 62'ye karşılık gelmektedir.

Türkiye, canlı iç ve dış talep ve aşılama kaydedilen ilerleme sayesinde 2021 yılının ilk üç çeyreğinde oldukça güçlü bir toparlanma performansı kaydetmiştir. Türkiye ekonomisi 2021 yılının birinci, ikinci ve üçüncü çeyreklerinde bir önceki yılın aynı dönemlerine göre sırasıyla yüzde 7,4, yüzde 22 ve yüzde 7,4 oranında büyümüş ve sonuçta kümülatif olarak yılın ilk üç çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre kaydedilen büyüme G-20 ülkeleri arasında en yüksek oran olan yüzde 11,7'ye ulaşmıştır. Bu büyüme performansında güçlü iç ve dış talep ile birlikte, etkili aşılama hızı belirleyici olmuştur. Arz tarafında, Mayıs ortasından itibaren kademeli olarak uygulamaya konulan normalleşme süreci, bir çok hizmet sektöründe hızlı bir toparlanmanın sağlanmasına yardımcı olmuştur. Öncü göstergeler, negatif makroekonomik koşulların reel gelirleri aşındırmaya ve fiyat sinyallerini ve üretimi bozmaya başladığı bir ortamda 2021 yılının 4'üncü çeyreğinde ekonomik momentumun kademeli olarak hız kaybettiğine işaret etmektedir.

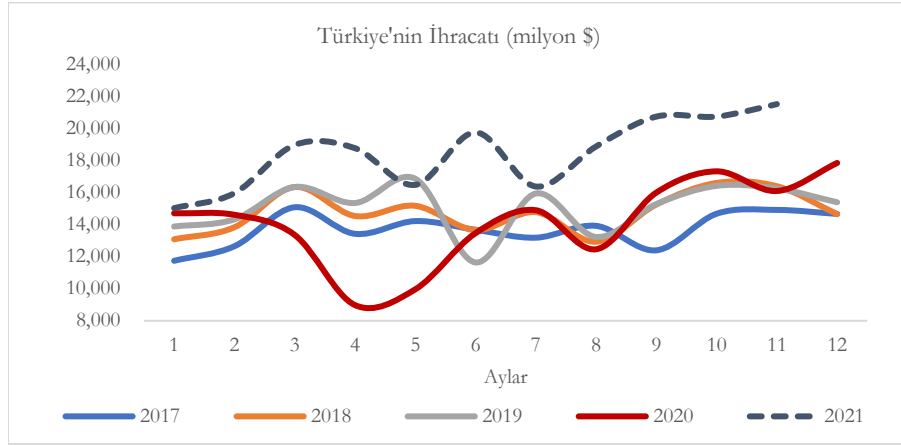
Şekil 1: COVID-19 vakaları Türkiye de dahil olmak üzere tüm dünyada artmaya devam etti

Hem mal hem de hizmet ihracatında kaydedilen sert hızlanma cari açığı azaltmıştır. 2021 yılında canlı dış talebin, artan fiyat rekabeti ve artan nakliye maliyetleri nedeniyle Türkiye'ye doğru kayan talep geçişlerinin

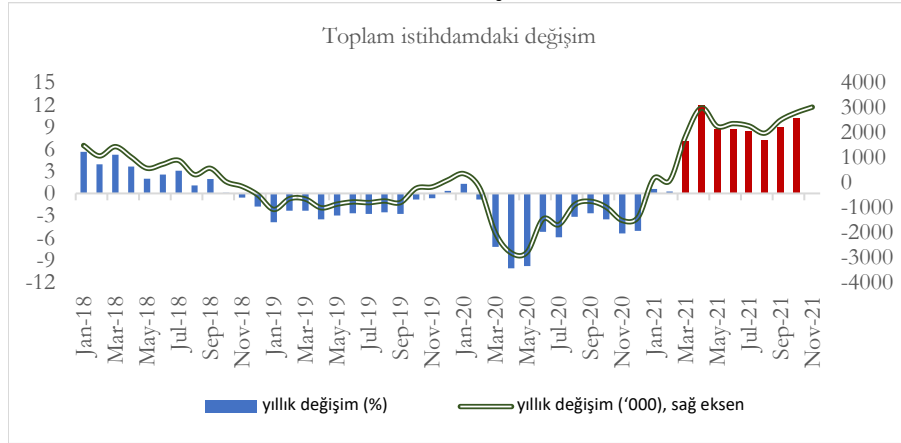
desteği ile mal ihracatı rekor seviyelere yükselmiştir (Şekil 2). Bir yıl önceki dönemde 32,1 milyar \$ olan cari açık, Ocak-Kasım 2021 döneminde 10,8 milyar \$ düzeyine inmiştir. Türkiye'nin küresel ihracattaki payı 2021 yılının ikinci çeyreğinde ilk kez yüzde 1'i aşmıştır. Çok uluslu şirketlerin daha yüksek navlun ücretleri uygulamaya başlayan, daha az güvenilir ve daha uzaktaki ihracatçılar yerine Türkiye'den mal tedarik etmeye başlaması ile birlikte, Türkiye'nin mal ihracatı küresel taşımacılık güvenilirliğinin kötüleşmesinden faydalanmıştır. Taşımacılık hizmeti gelirleri de bu durumdan olumlu etkilenmiştir ve Türk Lirası'nın değer kaybının yanında seyahat kısıtlamalarının kaldırılması sonucunda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısının Avrupalı rakiplerine göre güçlü bir şekilde toparlanması sayesinde yükselen turizm gelirleri ile birlikte hizmetler sektörü ticaret dengesini desteklemiştir.

Şekil 2: Türkiye'nin ihracatı pandemi öncesi seviyeleri aştı

Güçlü gelir artışı kamu mali dengelerin iyileşmesine yardımcı olmuştur, ancak harcamalarda kaydedilen hızlı artış iyileşmeyi sınırlamıştır. 2020 yılında GSYH'nın yüzde 3,5'i düzeyinde olan merkezi yönetim bütçe açığı 2021 yılının üçüncü çeyreği itibariyle iyileşerek GSYH'nın yüzde 3,0'ı olarak gerçekleşmiştir. Mali dengelerdeki iyileşmede temel olarak, güçlü iç talep ve Türk Lirası'ndaki değer kaybının uluslararası ticaret KDV tahsilatını arttırması sayesinde gerçekleşen yüksek vergi tahsilatından kaynaklanmıştır. Bununla birlikte, KİT'lere yapılan büyük miktarda transferlerin, diğer transferlerin ve faiz giderlerinin etkisiyle 2021 yılının son çeyreğinde ilk üç çeyreğe göre bütçe açığı artış göstermiştir.

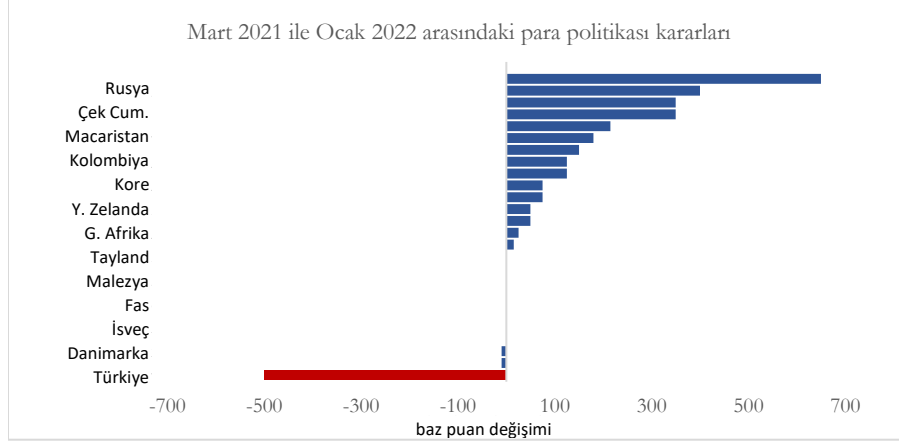
Şekil 3: Kasım 2020 ile Kasım 2021 arasında 3 milyondan fazla iş yeniden kazanılmıştır

Ekonomik faaliyetlerdeki güçlü toparlanmanın desteği ile istihdam pandemi öncesi seviyelere gelmiştir. 2021 yılının Kasım ayı itibariyle bir yıl önceki yılın aynı ayına göre 3 milyondan fazla istihdam yaratılmıştır (Şekil 3). İstihdamdaki toparlanma, 2020 yılının sonunda yüzde 12,7 olan mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik

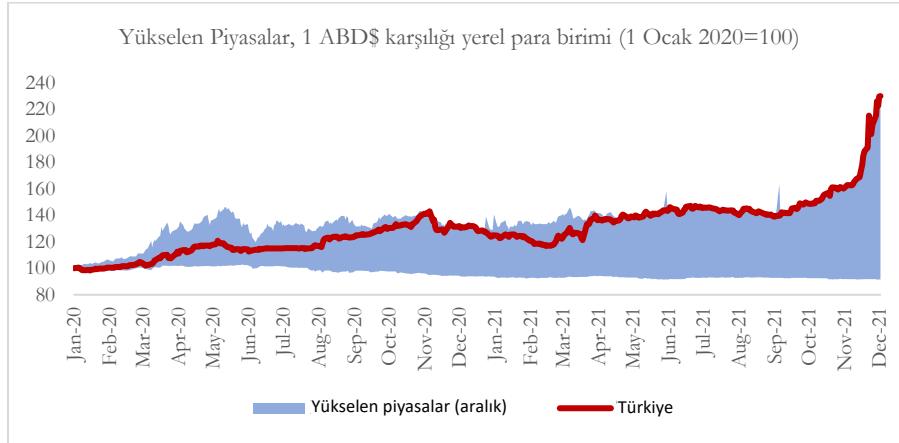
oranının, Kasım 2021 itibariyle hafif bir düşüşle yüzde 11,2'ye inmesine yardımcı olmuştur. Pandemiden en fazla etkilenen hizmetler sektörü istihdamı en fazla toparlanma gösteren sektör olmuştur. İşgücü piyasasındaki toparlanma kayıt dışı çalışanlar arasında daha zayıf, ancak genç ve kadın çalışanlar arasında daha güçlü bir seyir izlemiştir.

Şekil 4: Yükselen piyasalar arasında, Türkiye Mart ayı ile 2021 sonu arasında politika faiz oranını düşüren az sayıda ülkeden biridir

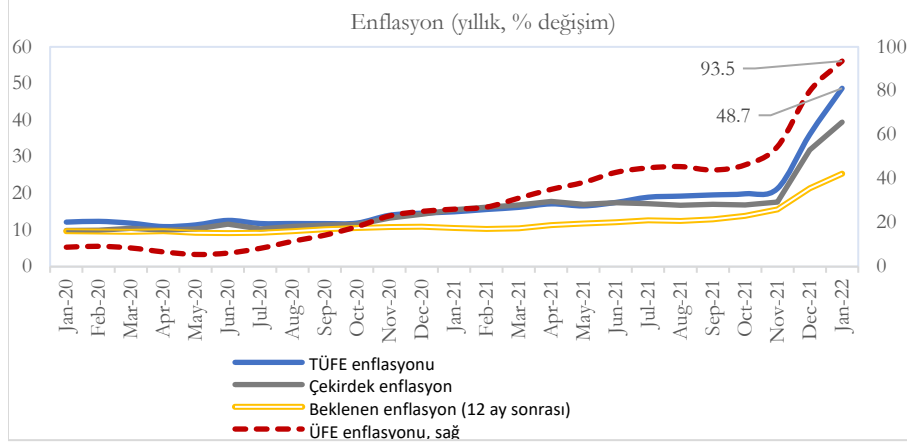
Piyasaların para politikasının yönü ve objektifi ile ilgili tepkileri ve Eylül 2021'den bu yana gerçekleştirilen agresif parasal genişleme makro-finansal koşulların negatif olarak etkilenmesine yol açmıştır. Sıkılaştan küresel para koşullarına rağmen, Türkiye benzer ülkeler arasında faiz oranlarını düşüren çok az sayıda ülkeden biri olmuştur; 23 Eylül 2021 ile 2021 yıl sonu arasında toplam 500 baz puanlık faiz indirimi yapılmıştır (Şekil 4). Rekor derecede düşük seviyelere gerileyen Türk Lirası 2021 yılının başı ile Aralık 2021 ortası arasında yüzde 130'den fazla değer kaybetmiş, Aralık sonu itibariyle Türk Lirasında dalgalanma azalmıştır. (Şekil 5). Aynı zamanda, swap anlaşmaları, küresel IMF SDR tahsisi, reeskont kredisi olanağının genişletilmesi ve zorunlu karşılık oranlarının değiştirilmesi sonucunda, Mart 2021'de 86,7 milyar \$ olan brüt rezervler Aralık 2021 itibariyle 111,2 milyar \$'na yükselmiştir. Bununla birlikte, Merkez Bankası döviz kurlarında istikrarı sağlamak amacıyla 2014 yılından bu yana ilk kez olmak üzere Aralık ayının başlarında gerçekleştirdiği doğrudan döviz satışları yoluyla piyasalara müdahale etmeye başlamış ve bir ay içerisinde 7,3 milyar \$ satmıştır. Türkiye'nin devlet kredi temerrüt riski (CDS primi) Ağustos 2018 kur şokundan bu yana ilk kez Aralık ortasında 630'a ulaşmıştır. Türkiye ayrıca 2021 yılında Yükselen Piyasalar ortalamasına göre daha düşük portföy girişi çekmiştir. Bu koşullar altında, enflasyon hız kazanmıştır ve şirketler kesimi ile finansal sektörün risklere maruziyeti artmıştır.

Şekil 5: Türk Lirası tüm yükselen piyasalar arasında en fazla değer kaybeden para birimi oldu

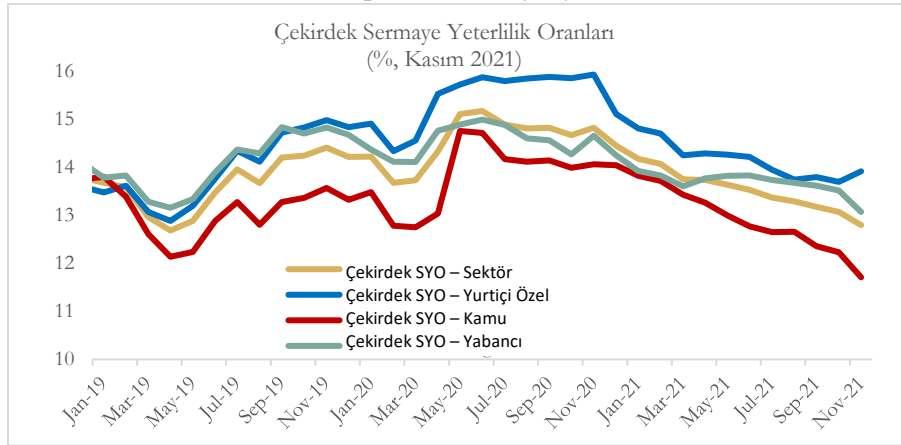
Liranın sert bir şekilde değer kaybetmesi, yükselen uluslararası emtia fiyatları, ve artan enflasyon beklentileri nedeniyle 2021 yılında enflasyon artışı hızlanmıştır. Ocak 2022’de, tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) enflasyonu yüzde 48.7’ye (resmî yüzde 5 enflasyon hedefine karşın) ve yurt içi üretici fiyatları enflasyonu yüzde 93.5’a ulaştı; bu oranlar son 20 yılda kaydedilen en yüksek seviyelerdir (Şekil 6). Liranın sert bir şekilde değer kaybetmesi ile birlikte döviz kurlarının yüksek geçişkenliği, artan talep baskıları ve enflasyon beklentilerinde kötüleşme enflasyonda hızlı bir artışa yol açmıştır. Gıda fiyatları enflasyonu TÜFE enflasyonuna en fazla katkıda bulunan kalem olmuştur. Üretici fiyatlarında, petrol fiyatları ve daha da önemlisi döviz kuru hareketleri ile doğrudan ilişkili olan enerji üretici fiyatları 2021 yılında hızlı bir şekilde yükselmiştir.

Şekil 6: TÜFE son 20 yılın en yüksek seviyesi olan yüzde 48.7’ye yükseldi

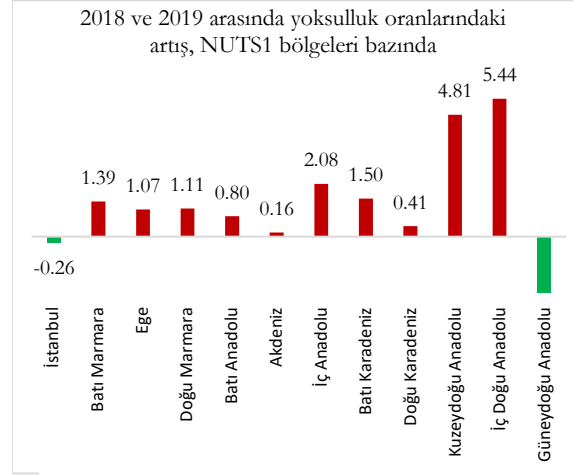
Borç seviyelerinin azalmasına rağmen, şirketler kesiminin ve bankacılık sektörünün karşı karşıya olduğu zorluklar halen yüksek seviyelerdedir. Şirketler kesiminin borç seviyeleri özellikle döviz cinsi borçlar olmak üzere yüksektir.- Finansal piyasalarda son zamanlarda yaşanan dalgalanmalar ve kurdaki sert değer kayıpları şirketlerin kırılganlıklarını artırmış ve halihazırda sıkıntılı olan şirket bilançolarını daha da zorlamıştır. Dünya Bankası’nın Mart 2021’de gerçekleştirdiği Anket, görüşülen şirketlerin yaklaşık üçte birinin takip eden 6 ay içerisinde finansal yükümlülüklerini yerine getiremez hale gelmeyi beklediğini göstermiştir. Bankacılık sektörü tarafında, 2021 yılının ilk üç çeyreğinde yavaşlayan kredi artışı tekrar hızlanmıştır ve hesaplama esneklikleri ile katkı sermaye kaynaklı genel sermayedeki artışa rağmen, çekirdek sermaye tamponları özellikle kamu bankaları için olmak üzere kötüleşmiştir (Şekil 7). Liradaki artan oynaklık bankaların Aralık 2020’de yüzde 14,5 olan çekirdek sermaye oranlarını Kasım 2021 itibarıyla yüzde 12,8’e düşürerek zayıflatmıştır.

Şekil 7: Yeniden yapılandırmadan kaynaklı artışa rağmen, çekirdek sermaye tamponları kötüleşmiştir

COVID-19 pandemisi mevcut gelir ve işgücü eşitsizliklerini daha da arttırmıştır. Pandemi öncesinde, yoksulluk oranı ve yoksulluk yoğunluğu pandemi öncesinde Doğu illerinde Batı illerine göre önemli ölçüde daha yüksekti. Genel olarak, Türkiye’deki tüm yoksulların yarısı Doğu bölgelerinde yaşamaktadır. COVID-19 krizinin bölgesel eşitsizlikleri aynı zamanda Doğu bölgelerindeki kadınlar için etkilerin boyutlarının artması şeklinde de kendini göstermiş ve daha önce mevcut olan toplumsal cinsiyet eşitliğindeki orantısızlığı daha da arttırmıştır. Türkiye’de pandeminin yarattığı şok en çok vasıflı kadın işgücünü etkilemiştir. Doğu illeri aynı zamanda yaklaşık yüzde 60’lar civarında olan daha yüksek kayıt dışı istihdam düzeyi ile de öne çıkmaktadır. Kayıt dışı işçiler, her ne kadar çoğu hanehalklarına yapılan transferlerden yararlansa da, hükümet tarafından işletmeleri desteklemek için uygulamaya konulan kısa çalışma ödeneği ve ücretsiz izin desteği gibi önlemlerin hiçbirinden yararlanamadıklarından dolayı, COVID-19 pandemisinden orantısız bir şekilde en fazla etkilenen gruplar arasında yer almıştır. 2018-19 döneminde yaşanan ekonomik çalkantı döneminde, ülkenin daha az gelişmiş bölgeleri yoksullukta en fazla artışı kaydetmiştir (Şekil 8) ve bu durum mevcut makro-finansal koşullara olan kırılganlıklarını göstermektedir. Enflasyonun da yoksulluğu arttırdığı tahmin edilmektedir ve bu alanda ilerlemenin önünde risk oluşturmaktadır (bakınız Geleceğe Bakış bölümü). Yakın zamanda asgari ücretin ve en düşük emekli maaşı düzeylerinin yükseltilmesi bu risklerin bir bölümünü hafifletmiştir.

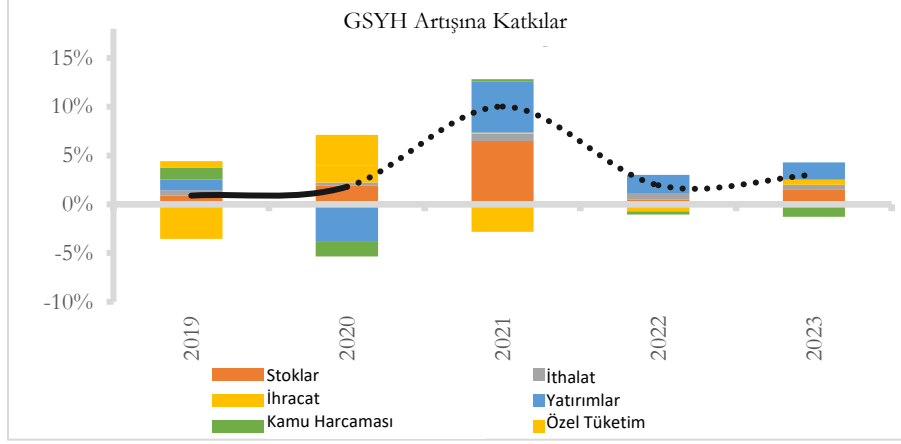
Şekil 8: Bazı Doğu bölgelerinde 2018-19 ekonomik çalkantısı sırasında yoksulluk arttı

II. GELECEĞE BAKIŞ

2021 yılında kaydedilen çok yüksek büyümenin ardından, makro-finansal belirsizlikler Türkiye'nin ekonomik büyüme görünümünü gölgelemektedir. 2021 yılındaki GSYH büyüme oranının yüzde 10,0'a ulaşacağı tahmin edilmesine rağmen, makro-finansal dalgalanmaların artması ile birlikte 2021 yılının dördüncü çeyreğinde momentumun kademeli olarak yavaşlaması beklenmektedir. 2021 yılındaki büyümenin oluşturduğu yüksek baz etkisi ile birlikte bu durum, 2022 yılında büyümedeki düşüşün belirleyicisi olacaktır. Hem para hem de maliye politikalarında gerekli dizginleyici önlemlerin alınacağı ve ihtiyatlı finansal politika politikaları takip edileceği varsayımına dayalı olarak, 2022 yılında ekonomik büyüme hızının yüzde 2,0'a inmesi beklenmektedir.

Şekil 9: İhracat büyümenin ana sürükleyici gücü olmaya devam edecektir

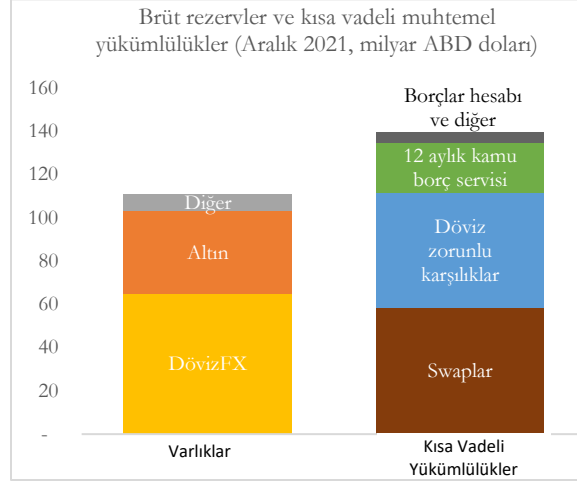

2021 yılında olduğu gibi, 2022 yılındaki büyümede de, ihracatta devam eden toparlanmanın önemli bir sürükleyici etken olması beklenmektedir. Büyüme bileşiminin dış talebe doğru kaymaya devam edeceği öngörülmektedir. Net ihracatın 2021 yılındaki büyümenin yarısından fazlasını oluşturması beklenmektedir (Şekil 9). Net ihracatın 2022 yılında büyümenin üçte ikisinden fazlasını oluşturması ve düşük yatırım, özel tüketim ve yüksek enflasyon sebebiyle iç talepte yaşanacak zayıflamayı dengelemesi beklenmektedir. İhracattaki artış ve durgun ithalat talebi, cari açığın 2021 yılında yüzde 2,0'a ve 2022 yılında yüzde 2,6'ya düşürülmesine yardımcı olacaktır. Şirketlerin artan döviz borç servisi ve üretim maliyetleri ile karşı karşıya kalması nedeniyle özel yatırımların daralması beklenmektedir; yurtiçi parasal genişlemeye rağmen şirketler için borçlanma maliyetleri halen yüksek seviyelerdedir.

Üretim tarafında, hizmetler sektörünün 2022-23 döneminde büyümeye katkısını artırması beklenmektedir. Hizmetler sektörü, turizm sektöründeki güçlü toparlanma sayesinde 2022 yılındaki büyümenin yaklaşık üçte ikisini oluşturacaktır. Öte yandan, sanayi sektöründeki büyümenin ise 2021 yılındaki yüksek baz etkisi ve artan fiyat belirsizliği kaynaklı arz yönlü olumsuzluklar nedeniyle 2022 yılında yavaşlayarak yüzde 1,5 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

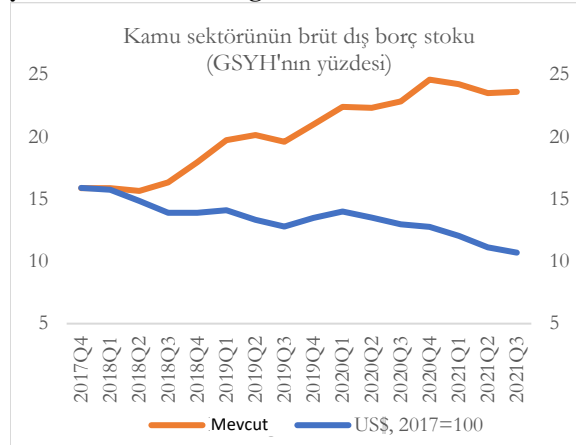

Şekil 10: Brüt rezervler Mart 2021 seviyesine göre yükselmiştir ancak halen kısa vadeli muhtemel yükümlülüklerin altındadır

Büyümenin önündeki dış riskler dengeli olmasına rağmen, yurt içi riskler önemli ölçüde aşağı yönlüdür. Aşılamadaki zorluklar bugüne kadar kaydedilen ilerlemeyi sekteye uğratabilir; Liranın değer kaybetmeye devam etmesi ve yüksek enflasyon makro-finansal kırılganlıkları daha da ağırlaştırabilir, reel gelirleri aşındırabilir, fiyat sinyalleri üzerinde bozucu etki yaratabilir ve üretim ve tedarik kanallarını kesintiye uğratabilir. TÜFE fiyatlarındaki yüzde 1'lik bir artışın yoksulluğu yüzde 2 arttırdığı tahmin edildiğinden dolayı, yüksek enflasyonun Türkiye'nin yoksulluğu azaltma alanında kaydettiği ilerleme için de bir risk oluşturmaktadır (bakınız Geleceğe Bakış, Bölüm B). Türkiye azalan cari açık sayesinde 2022 yılında daha fazla brüt rezerve ve daha az brüt finansman ihtiyacına sahiptir. Bununla birlikte, kısa vadeli koşullu yükümlülükler halen brüt rezervlerden fazladır (Şekil 10). Türkiye, yüksek dış finansman gereksinimleri, benzer ülkelere göre daha düşük seviyelerde olan doğrudan yabancı yatırım gibi uzun vadeli finansman yerine sıcak paraya olan ağır bağımlılığı düşünüldüğünde, sıkılaştıran küresel likidite koşullarına karşı da kırılgan durumdadır. Türkiye kamu mali hareket alanına sahiptir ancak yükselen enflasyon ve son zamanlarda yaşanan finansal türbülans yakın vadede bu mali hareket alanını önemli ölçüde aşındırabilir (Şekil 11). İklim ile ilgili afetler ve aşırı hava olayları tarım ve su kaynakları için riskler oluşturmaktadır (Şekil 12).

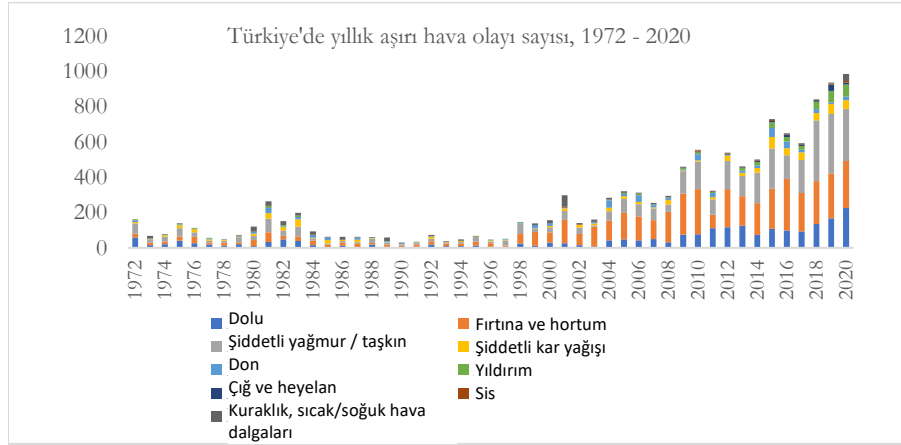
Şekil 11: Kamu borcu kurdaki değer kaybına karşı yüksek derecede kırılgandır

Makroekonomik politika çerçevesi, güveni arttıracak ve makro-finansal riskleri azaltacak şekilde uyarlanmalıdır. Para politikasındaki gevşemenin sürdürülmesi iç ve dış dengesizlikleri arttırmaya devam edebilir. Yatırımcı güvenini yeniden tesis etmek ve enflasyon beklentilerini sağlamlaştırmak için sıkı para politikası çabası gerekmektedir (Şekil 13). Ülke örnekleri Merkez Bankası bağımsızlığını iyileştirmenin beklentileri sağlamlaştırmaya yardımcı olduğunu ve politika güvenilirliğini desteklediğini göstermektedir. Etkililiğin aşınmasını ve ekonominin aşırı uyarılmasını önlemek için, maliye ve para politikalarının eş güdümlü hareket etmeleri gerekmektedir. Son zamanlarda açıklanan kur korumalı mevduat enstrümanı, kamu maliyesi üzerinde baskıları artırma potansiyeline sahiptir. Makroekonomik istikrarsızlık, temkinli, iyi hedeflendirilmiş ve konjonktür karşıtı bir maliye politikası gerektirir. Bir yandan mali, sürdürülebilirliği korurken aynı zamanda kırılgan durumdaki hanehalklarını ve şirketleri desteklemek için mevcut mali hareket alanının etkili bir şekilde kullanılması önümüzdeki dönemde önemli olacaktır.

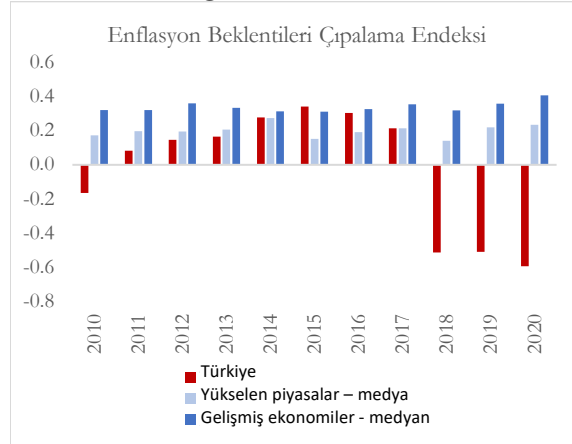
Sermaye tamponlarının daha fazla aşınması ve kronik uzun vadeli finansman eksikliği gibi finansal risklerin hafifletilebilmesi için makro-ihtiyati politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. 2021 yılındaki kredi büyümesi 2021 yılının 4'üncü çeyreğine kadar yavaşlamasına rağmen, zorlu ekonomik koşullarda artan kredi büyümesi potansiyel olarak orta vadede varlık kalitesinde kötüleşmeye sebep olabilir ve istikrar için riskler oluşturabilir. Bankaların sermaye tamponlarının daha fazla aşınması muhtemeldir ve önümüzdeki dönemde likidite ve yeniden finansman riskleri önemli seviyelerde kalma potansiyeline sahiptir. İflas ve borç çözümü çerçevelerinin güçlendirilmesi, şirketler kesimi ve finansal sektör risklerinin ortadan kaldırılmasında önemli olacaktır.

Şekil 12: Türkiye'de son yirmi yılda aşırı hava olaylarında artış kaydedilmiştir

Politikalar ayrıca kırılgan grupların desteklenmesi ve işgücü piyasası sonuçlarının iyileştirilmesi üzerinde de odaklanmalıdır. 2021 yılında ekonomik faaliyette kaydedilen hızlı toparlanma, pandeminin istihdam üzerindeki etkisini tersine çevirmeye yardımcı olmuştur, ancak yapısal zorluklar devam etmektedir. İşgücü talebini teşvik etme ve istihdamda, eğitimde veya öğretimde olmayanlar da dahil olmak üzere kadınların ve gençlerin işgücüne katılımlarını artırma ihtiyacı daha da artmıştır. Önümüzdeki dönemde, Türkiye'de COVID-19 pandemisinin bir sonraki aşamasında istihdamı desteklemek ve yeşil, dijital dönüşümü ilerletmek için hedefli politikalara ihtiyaç duyulacaktır.

Şekil 13: Enflasyon beklentileri sağlam temellere dayanmamaktadır ve sıkı bir parasal duruş gerektirmektedir

Not: Endeksin oluşturulması ile ilgili ayrıntılar için, bakınız Bems ve diğerleri (2021) ve IMF Dünya Ekonomik Görünümü (2021).

Liradaki hızlı değer kaybına atfedilebilecek kısa vadeli rekabetçilik kazanımlarını sürdürmek için, rekabetçiliğin uzun vadeli belirleyicileri üzerinde odaklanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Analizler liradaki değer kaybının ihracat üzerindeki olumlu etkisinin hızlı bir şekilde kaybolduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, anketler küresel tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıklar ışığında makroekonomik istikrarsızlık, yasal ve düzenleyici eksiklikler ve sınırlı uzun vadeli finansman imkanları gibi caydırıcı etkenlerin aşılabilmesi halinde, Türkiye'nin yüksek teknoloji sektörlerinde rekabetçiliği artırıcı yabancı doğrudan yatırımlar için halen cazip bir hedef pazar olduğunu göstermektedir (Şekil 14). Devletin yabancı işletmeler ile olan temel muhatapları olarak oynadıkları rol göz önüne alındığında, yatırım destek ajansları (YDA) yabancı doğrudan yatırımın çekilmesinde kritik bir rol oynayabilir. Analizler Türkiye'nin Serbest Bölge modelinin özellikle yüksek teknoloji imalat ve bilgi yoğun hizmetler için yatırımı çekme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye benzer ülkelere göre düşük bir yabancı doğrudan yatırım seviyesine sahiptir ve üretkenliği ve yüksek katma değerli ihracatı destekleyen yabancı doğrudan yatırımlardan çok büyük faydalar elde etme potansiyeline sahiptir.

Türkiye AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının (SKDM) etkilerini tahmin etmek ve ticaret hacmini arttırmak için bazı adımlar atabilir. Yapılan analizler Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının Türkiye'deki uzun vadeli etkisinin belirli SKDM sektörlerinde önemli boyutlarda olabileceğini göstermiştir. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının, AB ile Türkiye arasındaki gümrük birliğinin modernizasyonu gibi devam etmekte olan ikili ve çok taraflı politika girişimleri üzerindeki etkilerini değerlendirmek önemli olacaktır. Türkiye, özellikle hizmet ticaretinin önündeki engelleri azaltmak suretiyle pazara erişimi artırarak; makroekonomik ve düzenleyici istikrarı sağlamlaştırarak; kamu tarafından piyasa bilgilerinin sağlanmasını yaygınlaştırarak; şirketlerin kapasitelerini ve işgücü gelişimini destekleyerek; ithalat engelleri, yerli içerik gereklilikler ve zayıf işleyen teşvikler gibi piyasa bozucu önlemleri kaldırarak; geri kalmış bölgelerde ekonomik altyapı ve işgücü becerileri oluşturarak ve kadın istihdamının önündeki kısıtları ortadan kaldırarak, rekabet gücünü ve küresel ticarete katılımını arttırmak için anlamlı adımlar atabilir.

Şekil 14: Türkiye yetenek ve maliyet avantajlarına sahip ancak yatırımların diğer kilit sürükleyici etkenleri bakımından rakiplerinin gerisinde kalmıştır

